

ERSTA
SKÖNDAL
HÖGSKOLA

S:t Lukas utbildningsinstitut

Psykiaterprogram, 90 hp

Examensuppsats på avancerad nivå, 15 hp

Vår 2017

**Unga vuxnas upplevelse av livet med pappa efter militärt
utlandsuppdrag**

**Young adults' experience of life with father after military
missions abroad**

Författare:

Golli Yarandpour

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Teoretisk bakgrund	1
3	Tidigare forskning	3
3.1	Empiriska vetenskapliga studier.....	3
4	Frågeställningar	5
5	Metod	5
5.1	Undersökningsdeltagare	5
5.2	Datansamlingsmetoder.....	6
5.3	Bearbetningsmetoder.....	6
5.4	Genomförande	7
6	Forskningsetiska frågeställningar	7
7	Resultat	8
7.1	Separation från föräldern	8
7.2	Utalansuppdragets påverkan på systemet.....	10
7.3	Återanknytning med föräldern.....	12
8	Diskussion	15
8.1	Metoddiskussion.....	15
8.2	Resultatdiskussion	16
8.3	Förslag till fortsatt forskning.....	18
	Referensförteckning.....	20
	Bilaga 1.....	23
	Bilaga 2.....	24

Sammanfattning

Inledning: En utlandstjänstgöring i försvarsmaktens regi är ingen enskild angelägenhet för den försvarsanställda utan påverkar hela familjen. Det finns forskning som visar att när föräldern lämnar ett barn för militär utlandstjänstgöring, är barnets mående och förmåga att hantera en period av separation till stor del beroende på hur barnet har det för övrigt. Utifrån förståelse och tolkning av tidigare forskning, undersöks möjligheterna kring hur det gestaltar sig för dessa barn att leva ett liv tillsammans med pappa efter militärt utlandsuppdrag. Går relation att reparera helt, återanknytas och återgå till de roller som familjesystemet en gång haft, eller utgör det större komplikationer? **Frågeställningen** är hur gestaltar sig möjligheten för unga vuxna att leva ett liv tillsammans med pappa efter militärt utlandsuppdrag?

Metod som har använts för genomförandet av semistrukturerade intervjuer är kvalitativ metod, där sex respondenter varav fyra män och två kvinnor har deltagit. Det insamlade materialet har analyserats med tematisk analys med induktiv ansats. Det som beskrivs är det fenomen som undersöks; respondenternas tankar, upplevelser och känslor kring den egna subjektiva erfarenheten och dess mening i deras livsvärld.

Resultatet knyts till tre huvudteman; separation från föräldern, systemets påverkan av utlandsuppdrag och återanknytning med föräldern samt åtta underteman som sammanfattningsvis redogör för respondenternas subjektiva upplevelse. Respondenterna upplever en avsaknad av dialog och kommunikation mellan pappa och den hemmavarande föräldern i anslutning till pappas utlandsuppdrag som militär. Respondentens upplevelse är en brist på öppenhet i dialogen, vilket har reglerat och undantryckt dennes dåvarande känsla, fantasi men även åsikt om det militära uppdrag och verksamhet pappan deltog i. Separationen har berört respondenterna varierande, men en generell uppfattning är att det uppstått anknytningsbrott. Respondenterna menar även att pappans beslut att åka på militärt utlandsuppdrag har påverkat hela familjesystemet. Rollförändringar och friktioner har uppstått och pappans roll till övriga familjemedlemmar har förskjutits och respondenternas roll som barn i familjen har behövt revideras.

Diskussion tar upp de relationella problemen som är följderna av tidigare anknytningskador och anknytningsbrott. Återupprättad kommunikation med pappa möjliggör att återanknytningen förbättrar relationen, samtidigt som behovet av en ökad förmåga hos pappan till känslomässig bearbetning är en förutsättning för förändring. När kommunikationen i vuxen ålder förbättrades fick respondenten möjlighet att uttrycka de känslor som varit förknippade med separationen och livet utan pappa, vilket tycks ha haft en läkande effekt på relationen och anknytningen till pappa.

Nyckelord: anknytning, separation, militärtutlandsuppdrag, familjesystem

Abstract

Introduction: An overseas service in the defense forces is no single concern of the defense staff, but affects the entire family. Research shows that when parents leave the children for military service abroad, the child's mood and ability to cope with a period of separation greatly depending on how the child's life is in general. Based on the understanding and interpretation of previous research, this study will see into how it's manifested for these children to continue to live a life with their father after military foreign missions. Is it possible for the relationship to repair completely, re-attach and return to the roles that the family system once had, or is there more complications?

Question: How is life portrayed for young adults to live with their father after his military missions abroad?

Method used in this research for carrying out semi-structured interviews are qualitative approach, where six respondents, three men two women participated. The collected data were analyzed with thematic analysis with inductive approach. What is described is the phenomenon; respondents' thoughts, experiences and feelings about their own subjective experience and its meaning in their life.

The results are linked to the three main themes: separation from the parent, the impact of military missions abroad to the system and re-attachment with the father. There are also eight sub-themes that collectively describe the respondents' subjective experience. Respondents perceive a lack of openness in the dialogue and communication between their father and themselves regarding the subject of the father's international assignment as military. The separation has touched the respondents in varied way, but the general opinion is that respondents also believe that the father's decision to go on military assignments abroad affected the entire family system, not least, the role changes and frictions that arise as a consequence.

Discussion: The relational problems are consequences of previous attachment failures. Repairing the communication to their father enables re-attachment, which can improve the relational difficulties between the father and the young adult. When communication in adulthood increased the respondents had the opportunity to express the emotions associated with the separation that can act as a healing effect on the relationship and association with their father.

Keywords: attachment, separation, military missions abroad, family system

1 Inledning

En utlandstjänstgöring i Försvarsmaktens regi är ingen enskild angelägenhet för den försvarsanställda utan gör intryck på hela familjen. Den försvarsanställda, såväl som partner, familj, släkt och vänner berörs av en utlandstjänstgöring och den påverkar samtliga i deras vardag (Officers-förbundet, 2008). Faktorer som uppdragets karaktär, tjänstgöringsplats och längd, ger upphov till olika reaktioner hos anhöriga. Gemensamt för samtliga anhöriga är en medvetenhet och oro kring de risker som utlandstjänstgöringen medför.

Vardagslivet under en militär utlandstjänstgöring bli annorlunda för den hemmavarande familjen. De anhöriga makarna blir ”ensamlevande” i ett parförhållande och lämnas att ta hela ansvaret för hemmet och barnen (Fresker, 2008). I familjer med barn tvingas de hemmavarande föräldrarna att ta hela föräldrarollen och att skapa en ny familjedynamik (National Center for mental health promotion and youth violence prevention, 2010) samtidigt som de på egen hand får ta ansvar för familjens ekonomi och sköta hem och familjens aktiviteter i vardagen (Wood, Scarville&Gravino, 1995).

Det finns forskning som visar att när föräldern lämnar ett barn för militär utlandstjänstgöring, är barnets mående och förmåga att hantera en period av separation till stor del beroende på hur barnet har det för övrigt. Ju yngre barnet är desto längre upplevs tiden, som föräldern är frånvarande. En treåring reagerar annorlunda än en fjortonåring, trots att det många gånger är samma typ av händelse som reaktionen grundar sig på. Yngre barn berörs mest av separationen från föräldern utan att riktigt förstå att just den här frånvaron kan vara mer långvarig och riskfylld än andra. De äldre barnen – i låg- och mellanstadieåldern – förstår att mamma eller pappa inte bara är frånvarande, utan också att det de gör kan vara farligt (Barker & Berry, 2009).

Utifrån förförståelse och tolkning av tidigare forskning, undersöks hur möjligheterna gestaltar sig för dessa barn att leva ett liv tillsammans med pappa efter militärt utlandsuppdrag. Går relation att reparera helt, återanknytas och återgå till de roller som familjesystemet en gång haft, eller utgör det större komplikationer. Syftet är att med hjälp av det material jag får fram undersöka hur möjligheten gestaltar sig för unga vuxna och pappa att leva ett liv tillsammans efter ett militärt utlandsuppdrag.

2 Teoretisk bakgrund

Anknytningssystemet kan förstås som en biologiskt utvecklad strategi för att hantera stress (Kobak, Cassidy, Lyons-Ruth, Ziv, 2006). Utlandstjänstgöring utgör ett hot mot alla familjemedlemmars känsla av trygghet eftersom en anknytningsperson blir otillgänglig (Vormbrock, 1993). Bowlby menar att barnet utvecklar (när utvecklingen sker som den ska) en förmåga att söka sina föräldrars/omvårdnadspersoners närhet, och använder dem som en "säker hamn"

vid hantering av stress och reglerande av känslor.

Föräldrarna/omvårdspersonerna blir för barnet också en "trygg bas" vid utforskning av omgivningen och i samspel med andra människor. När ett barn är stressat eller oroligt så aktiverar denne sitt anknytningssystem vilket tar barnet mot sin vårdnadshavare och tryggheten som vårdnadshavaren erbjuder (Wennerberg, 2010). Men när inga hot förekommer och anknytningssystemet inte är aktiverat så tar istället barnets utforskandesystem vid. När utforskandesystemet är igång utför barnet beteenden som gynnar dess utveckling av egna färdigheter, kompetenser och jagkänsla. Hur anknytningen utvecklas kommer att prägla individens relationer genom hela livet och ge beredskap att anpassa sig till olika typer av omhändertaganden (Wennerberg, 2010).

För att komma vidare i studierna av barns anknytningsbeteende, skapade Ainsworth den så kallade Strange Situation-metoden, och kunde sedan definiera tre organiserade anknytningsmönster: trygg, otrygg undvikande och otrygg ambivalent anknytning. Föräldrarnas lyhördhet och tillgänglighet visade sig vara avgörande för utveckling av trygg anknytning, där barnet på ett flexibelt sätt kan växla mellan närhetssökande och nyfiket utforskande och barnet själv kan tillgodose och reglera behov av närhet respektive självständighet. Barn som visar otrygg undvikande anknytning har i istället en deaktiverande anknytningsstrategi där det stänger av uttryck för närhet och behov samtidigt som man avvisar försök till närmande efter separation från anknytningspersonen (Ainsworth, 1989).

Anknytningsmönstret blir sammanfattningsvis en inre arbetsmodell och med tiden en egenskap hos barnet, då det kommer att utgöra barnets omedvetna sätt att uppfatta sig själv, sina anknytningspersoner och andra människor på, liksom sitt handlingsutrymme gentemot omvärlden. Dessa inre arbetsmodeller benämns också som "affektiva kognitiva scheman", vilka innefattar strategier för affektreglering och återspeglar faktiska erfarenheter. De är, så att säga, summan av barnets samspel med anknytningspersonen (Wennerberg, 2010).

Den systemteoretiska ansatsen blottlägger den kontext som barnet och pappans relation till varandra befinner sig i. Systemteorin skapar en förståelse för barnet och dess relation till föräldrar och närstående samt hur delar i system påverkar och samspelar med varandra (Wiklund & Johansson, 2000).

Inom familjesystemet bildas det roller och positioner som bär med sig tillhörande krav och förväntningar. Om det sker en stor förändring behöver man, för att lyckas i sin roll antingen ändra omgivningens krav eller sitt eget beteende. Formella roller inom familjen är till exempel som son, storasyster, pappa, maka, svärfar etc. Andra roller är förvärvade genom eget eller andras agerande och samspel: "medlare", "fixare", "syndabock", "tröstare". När familjer är i ständig separations och förändringsfas utvecklas nya roller, familjekonstellationer och relationsmönster som blir alltmer komplexa (Wiklund & Johansson, 2000).

Affektteori grundar sig i affekter och kunskapen om emotioner. Erfarenheter under uppväxten resulterar i att affekterna sammanflätas med minnet och emotioner utvecklas. Dessa definieras som en komplex sammansättning av tidigare erfarenhetsbaserade minnen samt de affekter som dessa minnen utlöser. Vidare skapar emotionen en sinnesstämning som varar så länge minnet fortsätter att aktivera affekten och som kan vara både till gagn eller försvåra. Affekterna påminner om det de triggades av och varje affekt har ett speciellt reaktionsmönster. Det är inte någon större skillnad på barnets behov och den vuxnes behov av att lyssna till sina vägledande affekter. Skillnaden är att den vuxne kan nyansera affekterna och har ett större känsleregister. När det är svårt att uttrycka affekter kan det vara rädslan och/eller skammen som hindrar (Hedberg, 2013).

3 Tidigare forskning

Efter en undersökning av forskningsläget noteras att ämnen gällande anhöriga till militärt yrkesverksamma och deras upplevelse i samband med att ha en familjemedlem på internationella insatser har forskats på både nationellt och internationellt. Dock framkommer att forskningen är begränsad just vad gäller den subjektiva upplevelse som barn/vuxna barn har eller har haft när en förälder har varit på militär utlandstjänstgöring någon gång under deras uppväxt. Forskningen är också begränsad gällande hur detta upplevs ha påverkat den nuvarande relationen mellan pappa och barn. Vidare har det forskats mycket lite om effekterna av utlandstjänstgöring på barn och unga vuxna.

3.1 Empiriska vetenskapliga studier

Barker, H. L. & Berry, D. K. (2009), utförde en studie för att mäta återanknytning mellan pappa på militär utlandstjänstgöring och barnet i fråga. Med avseende på det avbrott som processen medför för anknytningen ville man mäta hur det orsakar problem i relationen mellan barnet och pappan. Studien hittade en korrelation mellan den tid pappa var frånvarande och barns beteendeproblem. Ju längre en pappa är borta (och ju större antal separationer), desto mer stress upplevs av barnet men även av barnets moder. Studien visade att små barn med föräldrar på militär utlandstjänstgöring verkade förvirrade och bekymrade av den plötsliga återkomsten av deras föräldrar. Två tredjedelar av föräldrarna som utförde militär utlandstjänstgöring rapporterade att barnen visade ett antal beteendeproblem vid återanknytningen. Dessa fäder var i genomsnitt frånvarande 21,5 månader under en 4 års-period och hälften genomgick mer än ett utlandsuppdrag. De återkommande problemen som iaktogs var: sömnsvårigheter i egen säng, att inte söka tröst och att inte vilja att förälder skall lämna huset. Den återvändande förälder upplevde sig även ha förlorat mandat, där barnet föredrog att lyssna på och agera utifrån den hemmavarande föräldern.

Stressen familjen utsätts för ökar ju längre en tjänstgöring varar och grundar sig ofta i kommunikationsproblem, brist på kontroll över situationen samt oro över risker för skador eller dödsfall. Dessa stressfaktorer kan leda till olika stressreaktioner såsom sömnproblem, känslor av ensamhet, nedstämdhet och att allt känns svårt (Moelker, Andres, Bowen, Manigart 2015; Padden, Connors & Agazio, 2011).

Friedberg & Brelsford (2011), utförde en studie och fann att yngre barn (under fem år) verkar uppvisa mer problematiska reaktioner till förälders militära utlandstjänstgöring, bland annat baserat på den ökade stress som den hemmavarande föräldern kan känna över att ensam behöva fostra ett barn. Forskarna menar att reaktioner som barnen uppvisat, enligt de anhöriga, ansetts normala, fast kanske något kraftigare, vilket lett till att föräldrarna tolkar reaktionerna eller beteendet som åldersadekvat och inte relaterat till utlandstjänstgöringen. Enligt forskarna har små barn begränsade sätt att uttrycka sina känslor och reaktioner på och de har ännu inte lärt sig flera olika sätt att hantera känslor på. Detta gör att barnet oftast använder sig av de invanda reaktionsmönster som denne hittills utvecklat. Därmed är det svårare för föräldrarna att uppmärksamma om reaktionerna hör ihop med utlandstjänstgöringen eller inte. Detta kan troligen tillskrivas den vetenskapligt bevisade kopplingen mellan barnets reaktioner och den hemmavarande förälderns förmåga att hantera situationen på ett tillfredsställande sätt (Al-Turkait & Ohaeri, 2008; Friedberg & Brelsford, 2011).

Lagrone (1978), undersökte beteendestörningar hos pojkar i årskurs sex genom att studera civila sjukvårdskliniker respektive sjukvårdskliniker för militära. Det han fann var att pojkar som besökte sjukvårdskliniken för militära anhöriga uppvisade fler beteendestörningar och högre nivå av aggressivitet. En slutsats som drogs av Lagrone var att den militära livsstilen bidrar till ett "militärfamiljesyndrom". Även Hillenbrand fann att tidig frånvaro av föräldrar på militär utlandstjänstgöring var associerad med högre nivåer av aggressivitet och irritabilitet hos pojkar i årskurs sex (Hillenbrand, 1976).

Yeatman (1981), administrerade en enkät till föräldrar till barn i en barnklinik för att bedöma effekterna av faderns frånvaro och barnets utagerande beteende. Studien fann att 34 % av föräldrarna som rapporterat problem med ett barn uppgav att barnet uppvisade disciplinproblem och 38,1 % av familjerna rapporterade omställningsproblem vid faderns återkomst.

En retrospektiv studie på ett privat psykiatriskt sjukhus angav att barn med fäder i den amerikanska marinen, som haft en frånvaro under minst en månad, var förenade med större risk för depression och ångest (Levai, 1995).

Lynn K. Hall (2008), lägger en viss vikt vid det praktiska stöd som kan behövas. Hall har skrivit boken "Counseling military families" med målet att sammanföra

forskning och dokumenterad information, för att stötta civila vägledare i arbetet med att hjälpa militära familjer. De civila vägledarna måste enligt Hall förstå den militära kulturen innan försök görs med att bemöta och hjälpa de militära familjerna. Hall skriver inledningsvis att boken inte syftar till att förklara hur de civila vägledarna skall bedriva sitt arbete, utan mer att beskriva den militära familjens unika kultur och vad som händer däri. Att behovet av stöd är individuellt och varierar mellan såväl länder som hos olika familjer råder det inget tvivel om. I vissa fall är behovet ekonomiskt, i andra praktiskt och i ett tredje fall kan behovet vara av emotionell karaktär. Men hur den anhörige hanterar dessa behov har i hög grad att göra med stödet från sin umgängeskrets, sina övriga anhöriga med flera. Hjälpn från närstående kan bli svår att dra nytta av om militären blir kommenderad till annan ort vid flertalet tillfällen. Hela familjen rycks då upp från sin trygghet och blir gång på gång tvungna att socialt börja om. Den anhörige blir tvungen att nöja sig med kortvariga anställningar på olika jobb och barnen får börja nya skolor. Detta kan innebära svårigheter med stödet från sin omgivning då denna omgivning byts ut.

Enligt Officersförbundets enkätundersökning, *Hela familjen gör utlandstjänst* (2008), innebar utlandstjänstgöringen en ökad belastning för drygt fyra av tio nära anhöriga. Belastningen ledde till någon form av negativa fysiska eller psykiska reaktioner för de nära anhöriga under utlandstjänstgöringstiden. För makar med yngre barn kände varannan person av reaktioner som mardrömmar, huvudvärk, sömn- och koncentrationssvårigheter.

4 Frågeställningar

Hur gestaltar sig möjligheten för unga vuxna att leva ett liv tillsammans med pappa efter militärt utlandsuppdrag?

5 Metod

5.1 Undersökningsdeltagare

Studien är baserad på intervjuer med sex unga vuxna vars fäder åkte på militärt utlandsuppdrag när de var minst 5 år gamla. Dessa sex respondenter är i åldern 22-28 år, män och kvinnor. Tre respondenter i studien har varit i kontakt med Försvarsmaktens Veteranenhet och Individzonen. Båda enheter arbetar bland annat med anhörigstöd före, under och efter anhörigs militära tjänstgöring utomlands. Till dessa enheter vänder man sig frivilligt som familj för att erhålla stöd, i form av samtal, gemenskap och mentorsnätverk. Kontakt sker till exempel genom chatt med andra erfarna anhöriga. Ibland anordnas även familjeaktiviteter på olika platser i landet. Det övriga urvalet om tre har skett genom ”snöbollsurval” som innebär att tillfrågade personer tipsar om andra lämpliga personer (Langemar, 2008). Urvalet har blivit ett så kallat bekvämlighetsurval.

Respondenterna från Försvarmaktens Veteranenhet och Individzonen har först via kontakt med samordnare på vardera organisationen fått ett informationsbrev om studiens syfte och villkor som offentliggjorts på respektive hemsida samt Facebook. De intresserade respondenterna har sedan själva tagit kontakt och anmält intresse och först via mail fått närmare personlig information och förfrågan om de vill medverka i studien och lämna information i forskningssyfte samt överenskommelse om tid och plats för studiens genomförande. Merparten av respondenterna är från Storstockholm. En mindre del har vuxit upp och bor fortfarande på andra orter än i Stockholm.

5.2 Datainsamlingsmetoder

Studien är genomförd som en kvalitativ studie eftersom ambitionen är en fördjupad förståelse av unga vuxnas upplevelse och erfarenhet av att återanknyta till pappa efter en militär utlandstjänst. Inom fenomenologin är upplevelsen studieobjektet, därför bedöms det passa väl för att förankra den upplevda erfarenheten i undersökningen metodiskt. Avsikten med en fördjupad förståelse är att låta deltagarna själva berätta fritt och välja att belysa vad som är viktigt i det aktuella ämnet (Bryman, 2002). Det som beskrivs är det fenomen som undersöks; respondenternas tankar, upplevelser och känslor kring den egna subjektiva erfarenheten och dess mening i deras livsvärld, därav passar denna metod bäst då studien vill komma åt deltagarnas upplevelse, tankar, känslor och reflektioner (Kvale, 2014).

Studien avgränsas till att endast undersöka barns relation till fäder. Intervjuerna har spelats in med digital bandspelare. Studiens intervjumetod är semistrukturerad, alltså att intervjuaren har ställt fler frågor som uppkommit och frågorna har inte nödvändigtvis besvarats i ordning (Kvale, 2014). Intervjun delades in i två olika delar. Första delen, där frågor om ålder, sysselsättning, utbildning, egen familj, har inte redovisats i studien, utan har varit till hjälp för intervjuaren att kunna skapa kontakt med informanten. För att behålla fokus under intervjun användes en intervjuguide som hjälpmedel för att skapa samstämmighet i materialet med hänsyn till studiens frågeställning. Huvuddelen som gav empirin till denna studie var den andra delen av intervjun.

5.3 Bearbetningsmetoder

Den metodologiska ansatsen utgår från en tematisk analys och intervjumaterialet har transkriberats ut och lästs igenom ett antal gånger för att få en helhetskänsla (Kvale, 2014). Det som anses vara relevant i textinnehållet har behållits och kodats. Koderna har sedan sorterats i rubriker för att reduceras till teman. Inom dessa teman har sökande skett efter mönster och/eller trender. Teman har sedan analyserats utifrån en viss teoretisk förståelse från tidigare forskning. Den kvalitativa analysen har sedan tolkats, komprimerats och strukturerats (Langemar, 2008). Resultatet har inte kunnat generaliseras i en enkel mening för de sex respondenterna. Syftet är att finna exempel på de olika processer som kan äga rum i den här typen av händelse där unga

vuxna berättar sin subjektiva upplevelse och öppnar upp möjligheten att få syn på fenomenet ur olika människors perspektiv.

5.4 Genomförande

Kontakt har tagits med Försvarsmaktens Veteranenhet, Individzonen, Sveriges veteranförbund SVF samt Soldathemsförbundet. Alla dessa enheter arbetar bland annat med anhörigstöd före, under och efter soldaters tjänstgöring utomlands. Ansvarig samordnare på Försvarsmaktens Veteranenhet samt Individzonen har godkänt att publicera inbjudan och information till studien via organisationens hemsida samt Facebook, för att nå ut till anhöriga. Tre intresserade respondenter har tagit kontakt med intervjuaren och ställde sig positiva till genomförande av denna studie. Resterande urval av informanter (tre stycken) har genom personligt urval, ”snöbollsurval” valts ut (Langemar, 2008). Ett informationsbrev riktat till informanter har skickats till berörda. Brevet innehöll en förfrågan om deltagande samt en beskrivning av studiens syfte. Alla sex respondenter tackade ja till deltagande. Intervjuerna genomfördes under hösten 2016 samt våren 2017 i Stockholm. Intervjuerna spelades in med ljudupptagning. Intervjumaterialet har sedan transkriberats ordagrant och delats in i teman relevanta för frågeställningen och därefter påbörjades tolkning och analys av material.

6 Forskningsetiska frågeställningar

Det finns fyra forskningsetiska riktlinjer som säkerställer att individer i samhället tillhandahålls rättigheten till skydd av sin integritet. Individskyddskravet vill främst skydda mot psykiska eller fysiska skador, kränkningar eller förödmjukelse. Langemar (2013) delar in riktlinjerna i fyraforskningsetiska riktlinjer vilka är: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Gällande denna studie följs informationskravet genom att deltagarna fått information om syftet med studien samt att deras deltagande är helt frivilligt och deras möjlighet att avbryta studien om de så vill/beslutar. Därefter har det säkerställts ett samtycke, där det klagörs att deltagarnas identitet kommer behandlas enligt personuppgiftslagen gällande sekretess och att materialet endast används i denna aktuella studie. Anonymitet uppnås genom att det inspelade materialet, anteckningar och uppgifter som samlats kommer att förvaras konfidentiellt under studiens gång. När forskaren examinerats kommer materialet att förstöras. Alla uppgifter som samlats in och berörts i kontakten med informanterna kommer endast att användas till denna studie. Forskaren behöver under studien vara observant på deltagarens mående och skapa en miljö som ger en trygghet för deltagaren att berätta om sina upplevelser (Kvale & Brinkmann, 2014).

7 Resultat

Efter analys av materialet framkom följande tre huvudteman och åtta underteman:

7.1 Separation från föräldern

7.1.1 Utlandsuppdraget - att bli lämnad som ung

7.1.2 Återberättade upplevelser från perioden utan pappa

7.2 Utlandsuppdragets påverkan på systemet

7.2.1 Relationen mellan familjemedlemmar

7.2.2 Friktion och rollförändring i familjesystemet

7.2.3 Ungdomens nätverk utanför familjesystemet

7.3 Återanknytning med föräldern

7.3.1 Att leva tillsammans igen

7.3.2 Barndomens anknätningskonsekvenser i vuxen ålder

7.3.3 Utlandsuppdragets inflytande på relationen

7.1 Separation från föräldern

7.1.1 Utlandsuppdraget – att bli lämnad som ung

Respondenterna gav en sammanfattande bild kring separationen från pappa och att bli lämnad som ung utifrån de minnesbilder som präglat deras upplevelser. De flesta respondenterna har upplevt flera utlandsuppdrag och flera separationer till fadern. Separationerna har ägt rum med ett par års mellanrum där respondenterna har blivit äldre och visar en generell ökad kunskap och ett mer erfaret förhållningssätt till utlandsuppdraget.

De beskriver en upplevelse av bristande informationsutbyte mellan dem själva och föräldrarna och beskriver en generell svårighet att skapa en förståelse för det militära utlandsuppdraget. Några av respondenterna uttryckte en avsaknad av tillgänglig kontakt och dialog om vad uppdraget gick ut på, samt vad det skulle innebära för familjen och respondenterna själva. Respondenternas pappa har i dem flesta fall inte varit lika delaktig i dialogen med den unge om den planerade uppdraget. Respondenternas behov att få reda på information skiljer sig även åt: brist på information skapade mer fantasier om att hemlighet hölls. Samtidigt beskrivs det även en känsla av utanförskap när information undanhölls. Detta blev alltså ett resultat i samband med att kommunikationen har brustit och utvidgat avståndet både fysiskt och emotionell mellan respondenten och pappan. Ju fler utlandsuppdrag respondenterna har erfart pappa vara på desto större vana och erfarenhet har de samlat på sig. I beskrivningarna saknas det till en viss mån detaljerad skildring, vilket på ett sätt är förståeligt med tanke på de år som har gått mellan utstationeringen och nutid. Det som är signifikant för respondenterna är att man inte alltid förstod vad det innebar för familjen och för dem själva och hur de skulle påverkas av att pappa åkte iväg på militärt utlandsuppdrag.

”All var ju väldigt... duktiga på att dölja, att de var lite som att inget har hänt, det här är inget speciellt. Det var lite som ee... så här är det så struntar vi i det. Pappa är ju den som, han har ju aldrig pratat om känslor. Han är ingen känslomänniska, å vi har ju inte pratat om det här efter beller. Jag vet ju inte vad han tyckte och tänker eller känner och kände, ehmm... så jag... han var ju väldigt mån om att ja nu är det så här, gilla läget så snackar vi inte mer om det här. Samtidigt blev det som att man inte heller fick vara med och dela upplevelsen, inte heller berätta sin egen. Ehmm men hade någon kommit och pratat om det då hade jag nog... haft en del att säga.”

”Första gången var jag 14 år och det var en mission i Kosovo. Jag kommer ihåg det här så väl. Ingen dialog hade vi hemma kring vad det egentligen var som pappa skulle göra... skulle han eeb... ja skapa fred eller var det dödligt krig? Jag förstod aldrig det. Men jag kommer ihåg att jag inte heller fick det förklarad för att få möjlighet att förstå. Det innebar ganska mycket skillnad för mig idag när jag ser tillbaka. Det skapade nog ganska så stort avstånd mellan oss men också en vana att jabapp så här är det. De är bara att acceptera”

7.1.2 Återberättade upplevelser från perioden utan pappa

Att pappa åkte på utlandsuppdrag har gett respondenterna skiftande upplevelser och erfarenheter. Respondenternas beskrivningar skiljer sig särskilt i återberättandet av vilken influens och inverkan som frånvaron av pappa haft på respondentens vardag. Respondenterna har även synpunkter på innebörden av det faktumet att pappa varit på en militär utlandsuppdrag och inte ett civilt uppdrag. En del respondenter var klart mer på spänn och ville under pappas frånvaro hålla extra koll på telefonen medans andra beskriver en upplevelse av en normaliserande känsla. Att man var van, att sex månader inte ställde till så mycket för en, men en generell känsla av att det var tråkigt samt att hans plats och person saknades i familjesystemet. Känsloupplevelserna skildras på olika sätt. Några respondenter uttrycker en besvikelse, andra en längtan och saknad och vissa sorg men parallellt med en upplevelse av självständighet och upptagenhet med livet på hemma plan. Det beskrivs ofta under intervjun parallellt med vetskapen om maktlöshet att kunna påverka pappa, missionen och livet hemma att man ändå knöt an till den hemmavarande föräldern. Behov av att knyta an till en trygghet samt att trots pappans frånvaro fortsätta med livet på hemmaplan. Några respondenter beskriver även en frustration och besvikelse, då man upplevde att bråken hemma ökande men även besvikelse över pappas val.

”Det markerades ganska tydligt. Det var vissa stunder som man kunde ligga vaken i sängen å tänka, skit han är iväg, hoppas att han kommer tillbaka snart å eee... lite annat. Medans det fanns vissa stunder som liksom bara man va så inne i nånting asså va upptagen, som att städa eller läsa läxor eller vad det nu kunde vara, då kände jag mindre saknad.”

”Det var tråkigt att vara utan pappa, en basal reaktion som barn, men samtidigt så var jag ganska van. I och med att han under min uppväxets fas så hade pappa varit borta ganska mycket... vi blev nog mestadels irriterade eller visade att vi va irriterade på varandra.. aa bråk och tjafs och sånt mellan mig och mina syskon”

”Jag minns det som att det var en viss frånvaro att jag inte kände någon närhet. Knöt ett starkare band till mamma än till pappa – på grund av bortavaro.”

7.2 Utalansuppsdragets påverkan på systemet

7.2.1 Relationen mellan familjemedlemmar

Respondenten beskriver en generell skillnad i hur strukturen förändrades i familjesystemet. Strukturen har påverkats då den hemmavarande föräldern i egenskap av att ha varit den enda vuxna personen, behövt täcka upp komplettera och handskas på egen hand i hemmet. Den hemmavarande beskrivs också som den som har haft huvudansvaret för familj och de sociala kontakterna rörande familjelivet. Flera av respondenterna beskriver att mamma har varit spänd och stresskänslig vilket har påverkat respondenterna negativt och belastat dem med diverse praktikaliteter som ansvarsfunktioner på hemmaplan men även emotionellt behöva rycka in och stötta mamma känslomässigt. De beskriver även att mamman fått kämpa med att upprätthålla ansvaret för två vuxna där respondenterna beskriver att det ofta märkts att mamma inte kan täcka pappas roll helt och hållet. Strukturen utanför familjen har tack vare många respondenters nätverk, fungerat som en stödfunktion där andra signifikanta har under en period klivit in och stöttat den hemmavarande föräldern och fyllt en funktion som pappa tidigare haft. Parallellt med detta uttrycker några respondenter tvärtom att pappas frånvaro resulterat i att flera från släkten distanserade sig från familjegemenskapen, delvis på grund av den militära verksamheten som släktmedlemmarna inte velat stötta. Något som även problematiseras är distansen från släkt, som uppstod gentemot den kvarvarande föräldern, när pappan var frånvarande men som återgick till det som var innan när pappa återkom hem efter utlandsuppsdraget.

”Minns bara att mamma blev stressad av att ha två barn att ta hand om själv. Mamma jobbade mycket också. Sena nätter på dagis. Lämnades alltid först på dagis och hämtades sist. Eh... sen kommer jag ihåg att jag krossade mammas hjärta när jag sa att jag blev ledsen av att inte ville bli hämtad och lämnad så där sent. Ja tror hon kände sig ganska usel då faktiskt. När jag blev äldre minns ja att ja även fick stötta mamma i att trösta typ, eller kanske inte trösta men att typ fylla ut rollen som pappa, de va liksom mig hon vände sig till om hon behövde lätta på trycket...”

”Vissa utomstående vänner och familj ersatte pappas roll ganska mycket. Mamma hade en vän som hette [Gert Tordsson] som var som en lätsatspappa under hela min uppväxt och

tog den rollen som lekfarbror och hela den biten. I mindre substitut min gudfar också. Första missionen var min morfar i Thailand, han gick bort när jag var 13, men dessförinnan var min morfar absolut den viktigaste för mig. Vår kontakt var mer som en far och son relation än vad jag och min pappa haft.”

”Jag kommer ihåg att vi inte hade någon från familjen som hjälpte till under den tiden pappa var borta. Sen när pappa kom tillbaka då minns jag så tydligt hur all släkt och familj började hänga hos oss igen”.

7.2.2 Friktion och rollförändring i familjesystemet

Majoriteten av respondenterna berättar om en rollförskjutning där givna roller behövde revideras och omformuleras i familjesystemet under pappas frånvaro. Många av de respondenterna beskriver sig inte ha trivts i rollen de fick utan såg det som en nödvändighet för att ersätta pappas betydelse och inverkan på familjen. Rollförändringen i familjesystemet beskriver respondenterna som en process av rollförskjutningar i samband med att pappas frånvaro markerades. Det kunde handla om symboliska förändringar att man markerade skillnader runt köksbordet och fysiskt för att skapa närhet och fylla det tomma utrymmet efter pappan. Hemmasysslor och uppgifter fick fördelas mellan de kvarvarande och större ansvar föll på hemmavarande föräldern. Några respondenter har även upplevt att de under tidig ålder fick fylla ut pappans roll på grund av mycket frånvaro.

”Frukosten blev en förändring, för hela familjen då vi har våra invanda platser vid köksbordet och morsan är den som gillar att ha mycket nära sig, speciellt människor. Och då fick ju jag och syrran byta plats helt plötsligt på matbordet så syrran satt på farsans plats. Å sen när han då helt plötsligt kom tillbaka då blev ju det som jag säger då ska man in i en annan roll igen.”

”I tidig ålder, 12 år fick jag fylla pappas roll tror det beror på att han inte kunde hantera det själv. På grund av mycket frånvaro”

”... Det var liksom uppgifter med å betala räkningar eller besiktiga bilen eller nått sånt. Uppenbarligen. Men det var liksom mer att mamma tog ju på sig de större rollerna då, med just bilen å besök på sjukhus å vad det nu kan vara. Medans jag och syrran vi fick ju självklart göra mer hemmasysslor, typ laga mat å sånt. Som då mamma inte hann av förklarliga skäl.”

7.2.3 Ungdomens nätverk utanför familjesystemet

Systemet utanför familjen påverkades av utlandsuppdraget. Flera av de unga vuxna beskriver en betydelse av att fokusera på vänner och skola. Det var viktigt att skapa starka band och relationer utanför hemmet. Respondenterna beskriver att banden till vänner har stärkts under vuxenlivet. Många menar på att systemet

utanför familjen har kompenserat mycket av det som saknades på hemmaplan och blev ett stöd i tiden då det egna familjesystemet var splittrat och ostrukturerat.

Systemet utanför familjen nämligen släkt har haft en del upplevelser som respondenterna återberättar. Respondenterna menar att det har funnits en distans som markerats från släkt i samband med pappas frånvaro. Distansen har varit fysisk, där släkt har undvikit att träffas under tiden pappan vart på utlandsuppdraget. Orsaken har delvis handlat om misstycke gentemot Försvarmakten och dess verksamhet, samt prioritering från pappan håll, att lämna familj och släkt.

”Mormor hatar ju militärer hon var ju gift med en och fördömande som vanligt. Hon hatade min pappa också har alltid gjort, talade om hur dålig han är”.

”Det vart ju definitivt mer tjafs... det var mer småtjafs. Ehm... jag vet att min farmor var lack på pappa för att han åkte iväg. Och det bidrog till dålig stämning”.

”När pappa åkte iväg umgicks jag mer med mina kompisar. Än idag har jag kontakt med många av dem, de blev som en utökad familj för mig. Tycker att jag fick mycket stöd från mina vänners föräldrar också, typ som att de kände på sig att vi, jag å mina syskon inte hade det där vanliga livet. Det var mycket annat då, man skulle vara cool i skolan, man skulle ha rätt kläder å hänga med rätt killar...”

7.3 Återanknytning med föräldern

7.3.1 Att leva tillsammans igen

Respondenterna beskriver olika upplevelser av tiden med pappa. Många beskriver en omställning av rutiner, delvis frustration och förvirring och ett resultat av det blev ofta tjafs och bråk. Andra beskriver en distans och en implicit påverkan de inte i ord kan beskriva. Några beskriver en stolthet och en enorm längtan att få tillbaka sin pappa och andra en känsla av ansvar att socialisera honom tillbaka till en vardag som hemmavarande pappa igen. Relationen med pappa beskrivs som att respondenterna har delat sitt vuxna liv med pappa på olika sätt. Relationen beskrivs som betydelsefull och att ett tomrum uppstått när närvaron inte funnits. Respondenterna beskriver också egenskaper hos pappa som de har tyckt mindre, att pappa vart svårt att nå emotionellt, några beskriver en avstängdhet andra oförmåga att dela och inkludera. Många av respondenterna reflekterar om huruvida papporna skulle ha stått ut i sina respektive äktenskap om de inte hade valt att åka på militärt utlandsuppdrag samt reflektioner kring vilken betydelse pappas frånvaro haft för både familj och dem själva. Reflektionerna handlar om att de allt som allt ser en negativ inverkan på familjen. Många av respondenterna tror sig att militära utlandsuppdraget må ha påverkat äktenskapet och lett till en skilsmässa. Andra respondenter menar att det oavsett satt spår i familjens inre

struktur där roller påverkats, kommunikationen blivit sämre samt att närheten och avståndet mellan familjemedlemmarna inverkats.

”Asså från att ha levt i ett förhållande med fyra människor till att sedan gå över och vara tre människor och sen återigen gå till fyra, asså... det är klart att man kände en belastning där under de månaderna. Å sen att man helt plötsligt blir fyra personer igen de ee det blir en.. först ska man ställa om sig på en sak och sen på en annan. Så det blev lite –” vänta här nu: vad är det som pågår”.

”De första dagarna ville man ju, ville man ju klämma in så mycket tid som möjligt med honom å det är väl förståeligt om man inte träffat nån på fyra månader. Å det å det behövde ju inte vara så hära ja vi åker upp till fjällen och fiskar i fyra veckor utan eee...det liksom handlade om att bara sitta och titta på tv med han. På kvällen eller att kunna gå till honom med ett matteproblem som han kunde hjälpa till att lösa. Eller vad det nu kunde vara.”

”Ja när jag tittar tillbaka i backspeglarna kan jag känna att det kanske inte var den bästa tiden att åka på utlandstjänst, just till Kosovo. Och eh, just med tanke på att det hade varit en... taskig skilsmässa. Jävligt dålig stämning generellt. Eee.. de va mycket tjafs innan han åkte till Kosovo å ee aa det är det var väl lite så där... aaa.. dumt. Men det var ju lite pappa att han tar på sig jävligt mycket han e rätt egen, han gör det han vill göra.. och det kan jag väl tycka e rätt, de är klart man ska göra det man vill men aa, samtidigt inkluderade han aldrig än. Nä men lite så att i efterhand kanske inte den bästa tiden att dra på utlandstjänst. Jag hade hoppats att han prioriterade att rädda äktenskapet istället för att fly typ.”

7.3.2 Barndomens anknytningskonsekvenser i vuxen ålder

Relationen till pappa beskrivs av respondenterna som att det har skett en mer eller mindre uttalad försoning och acceptans av föräldrarnas livsval. Signifikant är att respondenterna beskriver att de har accepterat sina föräldrars beslut under vuxentiden eftersom att de då har förstått att levnadsvillkoren för deras föräldrar har varit annorlunda samt en förståelse för den militära verksamheten i stort.

Flera respondenter berättar att när deras föräldrar har börjat åldras och de själva kommit upp i vuxen ålder så har det medfört en jobbig period i respondenternas liv. Perioden har på många sätt varit känslomässigt ambivalent. Ambivalent på det sättet att känslorna har varit blandade. Allt från värme och kärlek till aggression, skuld och hämnd har nämnts av respondenterna. Respondenterna beskriver att detta förmodligen har att göra med att de blivit äldre och har en större förståelse även för sina egna känslomässiga reaktioner som barn.

”Vår relation idag är ny, sen ett år tillbaka. Vi hade ett uppehåll på 9 år. Efter studenten bröts det ganska fort. Pappa träffade en ny kvinna, flyttade ihop med henne, slutade höra av sig. Hörde bara av sig lite sporadiskt, brydde sig inte riktigt. Han har sagt

nu på senare år att han ville avskärma, sen att han ville avskärma från min mamma men valde att avskärma från mig också”.

”Det har format mig till att vara ansvarstagande. Men min egen självständighet och söker efter lugn och trygghet. Men samtidigt har det väckt en ilska, frustration och ångest i mitt eget liv. Man har en inneboende aggression. Att vara mer rationell än sina föräldrar, förklarande, förstående. Så bygger man ju upp någonting, som nån gång måste släppas ut.”

7.3.3 Utlandsuppdragets inflytande på relationen

Respondenternas beskrivningar handlar mycket om det ansvar som de har känt för sin familj: mamma och syskon, redan tidigt i uppväxten när pappa åkt på utlandsuppdrag. Respondenterna beskriver att influenserna också kvarstått under vuxenlivet. Ansvar har också kunnat gå över i oro, ibland ångest och besvikelse. Respondenterna beskriver ett behov av att synas, höras och få uppmärksamhet av både mamma och pappa har varit ett genomgående behov men även en brist i den vardagliga omsorgen.

Genomgående under intervjun beskriver respondenterna en ambivalent inställning till relationen till pappa. På ett sätt har respondenterna sett upp till sina pappor och hur de har velat ta efter honom och hans insats/yrkesval. Samtidigt som pappa också beskrivs som flyktig och frånvarande, under tiden när respondenterna har varit unga vuxna, vilket har bidragit till en distans och ambivalent relation. Relationen till pappa och intrycket av honom i respondenternas vuxna liv har varierat mycket. Respondenterna beskriver att pappa också bidragit till många upplyftande upplevelser i respondenternas vuxenliv, där han agerat som en förväntad pappa bör, enligt respondenterna: trygg, bekräftande och omhändertagande.

Signifikant är att respondenterna har tagit hand om pappa efter hans hemkomst eller senare i vuxenlivet. Många av respondenterna beskriver även hur pappa indirekt påverkat deras sätt att vara och prestera inom yrkeslivet. Flera av respondenterna har valt att gå i samma yrkesmässiga fotspår och har också haft en naturlig relation till pappa där själva yrket har varit den gemensamma faktorn. Respondenterna beskriver även om hur den militärara utlandsuppdraget haft för inflytande på deras egna föreställningar om familj och framtid. Det som kommer till uttryck är den absoluta viljan att finnas till hands för de egna barnen, att inte lämna barnen utan garantin att de samtycker men att en utlandsuppdrag absolut kan vara tänkbar dock under förutsättning att barnen är vuxna.

”Frånvaro är frånvaro. Den förändrar en liksom... det blev ju en kyyla gentemot varandra. Pappor vill ju hänga med sina söner, vill uppmärksamma sina söner, vill leka med sina söner vill dela intressen och fråga om mina intressen eller utveckla mina intressen, men han gjorde aldrig det. Vi har en okej kontakt idag. Jag tror ändå att har haft min pappa på en distans. Eeeh... jag tänker väl att det handlar om att man inte kan räkna med honom

jämt och ständigt. Å jag menar så är det. Det är det valet han har gjort och det är klart det påverkar oss och mig och vad jag kan säga och förvänta mig av honom”.

”jag tycker det var jobbigt att låtsas som att... eller snarare försöka leva med att han valde försvarsmakten när vi var SÅ små, alltså jag förstår och accepterar det, men tycker de brast rejält i hur vi mottogs och samtalades med. Som att vi bara skulle leva med det. Jag blev ledsen och arg men kan leva med det idag, men tycker samtidigt inte att man ska förminska betydelsen.”

”Men så här i efterhand så det har jag lite sagt också jag och min sambo. Hon har gått med på att om jag kommer in på en utlandstjänst får jag göra det för henne. Vi är båda överens om att jag inte kommer göra det om vi har småbarn. Jag kommer inte åka på utlandstjänst förens dem är gamla och kan förstå ehm vad det faktiskt innebär.”

8 Diskussion

8.1 Metoddiskussion

Kvalitativ metod med induktiv ansats och semistrukturerade intervjufrågor är tillämpligt då studie handlar om att förstå respondenternas perspektiv och livsvärld knutet till detta undersökningsområde. En viktig ansats i denna kvalitativa studie har varit att fånga upp respondenternas relation till sin pappa och med utgångspunkt från det förstå hur frånvaron har påverkat deras relation idag, och om återanknytning efter en militär utlandsuppdrag är möjlig. Intentionen har varit att möta respondenternas material med så neutral blick det går med hänsyn till den egna subjektiva förförståelsen. Detta har ur ett validitetsperspektiv krävt att de transkriberade intervjuerna läses flera gånger för att utforska trender och mönster som sammanfattningsvis ger en rättvis och levande bild av livsvärlden.

Strävan har varit att få respondenternas att känna sig trygga nog för att skildra en tid i deras liv som kan väcka mycket känslor. Därför har intervjun krävt ett lyhört, följsamt, respektfullt samt nyfiket förhållningsätt för att försöka förstå betydelsen av respondenternas berättelser och beskrivningar. Respondenterna berättar om sin barndom i retroperspektiv och det material som har tagits fram behöver uppfattas som den vuxnes sätt att bringa reda i sina barndomsupplevelser. Trots ämnets känslighet har respondenterna beskrivit sina livsberättelser och erfarenheter såsom det har upplevts i deras verklighet. Även om syftet inte var att försöka få en jämn uppdelning mellan könen, kom resultatet att bli fyra män och två kvinnors upplevelser som skildras. Antalet intervjuade i denna studie har fått begränsas på grund av ramen för denna uppsats, vilket så här efteråt hade varit intressant att utvidga. Respondenterna var mellan 22 och 28 år vilket också kan ha påverka resultatet. Hade de varit yngre eller äldre så kanske resultatet hade blivit annorlunda.

8.2 Resultatdiskussion

Den relation som respondenterna idag har med sin pappa bygger delvis på deras minnen när de blickar tillbaka på sina liv. Sammanfattningsvis uttrycker respondenterna att den militära utlandsuppdraget har haft ett inflytande under barndom, uppväxttid och i relationen idag.

8.2.1 Separation från föräldern

Pappa är den förälder som har varit minst närvarande under barndomen för samtliga respondenter. De flesta respondenterna har upplevt minst en separation.

I samband med återkommande separationer i form av militär tjänstgöring under barndomen beskriver respondenterna att de har tillskrivit sig ett mönster av anpassning, som inträffat redan vid första separationstillfället. Anpassningen handlar bland annat om att inta roller i familjesystemet till att reglera affekter och undantrycka sina behov. Enligt anknytningsteorin är de affektreglerande strategier som formats genom acklimatisering till våra tidigare anknytningspersoner grundläggande för hur vi samspelar i våra senare relationer (Wennerberg, 2010). Respondentens utveckling av affektreglering har påverkats av hög emotionell påfrestning under längre tid i barndom. Upprepande påfrestande separationer kan även ha bidragit till extra sårbarhet i tillit och relationsskapande till pappan.

Respondenterna beskriver en upplevelse av brist på kommunikation inför, under och efter utlandsuppdraget. Avsaknaden av kommunikation har lett till en tystnad som burit med sig undertryckta känslor som otrygghet, övergivenhet och utanförskap. Att bli mottagen i sina känslor skapar en förändring i de inre arbetsmodellerna hos ungdom och förälder menar, Schjodt & Egeland (1989). Att respondenterna inte upplevt villighet hos pappa att tala om militära utlandsuppdraget och därmed utestängt möjligheten för respondenterna att uttrycka emotioner kring detta, har i allmänhet lämnat respondenterna med en känsla av otydlighet. Detta knyter an till forskningen som visar att barn behöver en utväxling av information, både verbalt uttryck, handlingar och kroppsspråk för att kunna skapa ett tryggt sammanhang där känslomässig och affektiv utveckling kan fortgå. Barn vill bli uppmärksammade och lyssnade till då de vanligtvis har mycket att berätta, menar forskarna och understryker att kommunikationen innebär i denna definition en mellanmänsklig kontext där allt man gör eller inte gör – innebär information för den andre (Lobatto, W. 2002; Schjodt, Egeland, 1989).

I det inhämtade materialet från respondenterna kan man kartlägga en bristande emotionell omsorg i perioder. När detta har ägt rum, har respondenterna påvisat hur konflikter eskalerat och initierats med människor utanför familjesystemet samt att relationen till pappa blivit distanserat. Respondenterna beskriver ofta en saknad, en känsla av övergivenhet och tomhet speciellt i situationer där de upplever behov av stöd. Känslan av tomhet beskrivs ofta när stödet och förklaringar uteblir och att respondenterna istället finner strategier för att hantera vardagen. Sonnby-Borgström (2012) menar att för att en trygg anknytning skall uppstå ingår det, förutom en

sensitiv kommunikation, även föräldrarnas omsorger i form av handlingar. Föräldrarnas uppmuntran och intresse för barnets socialiserings- och inlärningsprocess gynnar barnets möjligheter att klara av livets olika utmaningar.

Genom att undersöka sammanhanget som deras pappa varit en del av, försvarsmakten och värnplikten, beskriver en del respondenterna vidare hur de upplever att de fått kontakt med sig själva och kan därmed hantera vad de vill i livet och vilka förhållningsätt de vill implementera i det egna livet. En del har valt samma yrke som pappa, förespråkat försvarsmaktens värderingar och syfte. Andra har haft pappa som en förebild och några har försökt att efterlikna honom genom att skaffa sig liknande fritidsintressen. Ett viktigt resonemang är att fråga sig varför just respondenterna uttrycker en ny förståelse kring sig själva i kontakt med värnplikten och försvarsmakten. Kan det delvis handla om ett försök att reparera en bristfällig relation och skapa gemenskap med pappa genom att vara i ett delande med honom? Kan det även vara en fråga om behovet att få närvara i hans livsvärld?

8.2.2 Utalansuppdragets påverkan på systemet

Som tidigare framkommit har anpassning varit en av interaktionsstrategierna för att hantera separationen som uppstått under perioder av respondenternas familjeliv. En del av respondenterna berättar att en sådan anpassning kunde handla om att inta roller som var ett sätt att kunna hantera den situation som familjen stod inför och samtidigt ett affektreglerande sätt att undvika separationens svårighet, oförutsägbarhet och påfrestning och undertrycka det egna behovet (Bowlby, 1969). En tolkning ur materialet är perspektivet att se respondenterna som "små vuxna". Detta utifrån familjestrukturens sätt att organisera relationer och positioner. En del roller har även intagits för att reglera affekter hos de övriga familjemedlemmarna. Detta etableras ofta mot bakgrund av att ett hot som upplevs som potentiellt kan ha en upplösande effekt på familjestrukturen. Hotet är i detta fall en upplevelse av förlust av bestående trygghet samt att konflikter och separation mellan familjemedlemmarna kan uppstå (Fälth, Holmberg, Sandell, Währborg & Lundsbye, 2010).

I ett systemteoretiskt sammanhang kan inga delar betraktas som isolerade från helheten och helheten kan heller inte betraktas som isolerad från delarna (Schjodt, Egeland, 1989). Därav har familjemedlemmarnas relation, emotion och förhållningssätt till pappans beslut betydelse för helhetens sätt att hantera, fungera och leva med den systemförändring som sker i familjen. En familjemedlems problem och process behöver sättas i sammanhang och inte isoleras från resten av systemet även om det avgränsar sig. Respondenterna skiljer sig från varandra i sina beskrivningar av familjesystemets förmåga att driva öppna kommunikationsfält, vara flexibla och realitetsanpassa sina regler till de krav på förändring som ställts på systemet.

Ainsworth (1989) grundade kriterierna för begreppet känslomässiga band mellan individer där hon syftar på att barnet skapar en relation till närstående på ett

ihållande och tillgivet sätt. Där personen inte är utbytbar mot någon annan förutom vid en ofrivillig separation där sorg och ångest upplevs. I familjesystemet hos de flesta respondenter har mamma ofta reagerat med stress och oro inför pappans militära tjänstgöring. För att upprätthålla en trygg fungerande anknytning har respondenten sökt sig till andra signifikanta, som hjälpt familjen att hållas samt hjälpt respondenterna med inre stödjande representationer när anknytningspersoner inte varit tillgängliga. Detta ömsesidiga delande och denna lyhördhet hjälper barn att samspela och bli sedda (Lobatto, 2002).

8.2.3 Återanknytning med föräldern

Respondenternas återanknytningsprocesser visar på olika resultat. En del respondenter visar en kapacitet att göra en mental resa i tiden och uttrycka subjektiva känslomässiga upplevelser. De kan minnas både positiva och negativa inre representationsbilder och kan vända sig till andra i sitt nätverk i situationer av stress och separation. Några respondenter visar på att separationen till pappa har skapat större påfrestningar, men menar på att besvikelsen ofta kunnat hanteras på egen hand och att man ogärna velat öppet uttrycka känslor av sårbarhet och längtan. Men som äldre har de kunnat se hur aggression som affekt uttrycktes istället. Ett fåtal respondenter visade under intervjun en hög separationsängslan, en ständig oro för att deras näras ska försvinna samt en negativ värdering av självet och en positiv värdering av närhet till andra betydelsefulla. Gamla minnen av oförrätter och övergivenhet tränger sig på deras berättelse även i nutid. De implicita minnen av interaktioner under deras uppväxt med pappa har ofta inneburit känslor av övergivenhet och avvisande, vilket tränger igenom och påverkar synen på nya relationer samt de gamla, i detta fall med pappan. Broberg m.fl. (2009) menar att personer som upplevt bristande lyhördhet under uppväxten vanligtvis utvecklar en otrygg anknytning.

Brist på emotionell omsorg kan på sikt påverka relationen och anknytningsförfarandet menar Broberg m.fl. (2009). Vid återseende beskriver respondenterna att just den emotionella omsorgens inflytande på relationen har möjliggjort att knyta starka band till pappan framöver. Återupprättad kommunikation med pappan har resulterat i att återanknytningen varit fördelaktig. Några respondenter beskriver behovet av en större kapacitet till känslomässig bearbetning hos pappan. Att tala med varandra om jobbiga, svåra men även bra upplevelser och tankar är en förutsättning för att en förändring i relationen skall uppstå. När behov och känslor togs emot av föräldern ökade tilliten till föräldern och relationen förbättrades. Erfarenheten är att detta sätt att kommunicera fördjupade relationen till pappa.

8.3 Förslag till fortsatt forskning

Ett förslag till fortsatt forskning i ämnet är att studera barns upplevelse i realtid när föräldern är på militärt utlandsuppdrag. Detta skulle kunna vara intressant utifrån barnperspektivet men även för att kartlägga vilka insatser som kan sättas in

för att förmildra upplevelsen av separation och gynna/underlätta den kommande återanknytningen. För att fördjupa familjeperspektivet ytterligare vore det intressant med en studie kring ett systemiskt familjeperspektiv där syftet är att undersöka vilka ungdomar som bestämmer sig för en militärtjänstgöring i försvarsmakten regi.

Referensförteckning

- Ainsworth, M. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44, 709-716.
- Al-Turkait, F. & Ohaeri, U. J. (2008). *Psychopathological status, behavior problems, and family adjustment of Kuwaiti children whose fathers were involved in the first gulf war*. US National Library of Medicine: 2:12.2008.
- Barker, H. L. & Berry, D. K. (2009). *Developmental Issues Impacting Military Families With Young Children During Single and Multiple Deployments*. *Military medicine*: 174, 10:1033.
- Bengtsson, J. (1988). *Sammanflätningar Husserls och Merleau-Pontys fenomenologi*. Göteborg: Daidalos.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. New York, NY: Basic Books.
- Broberg, A., Risholm Mothander, P., Granqvist, P., & Ivarsson, T. (2009). *Anknytning i praktiken*. Finland: Natur och Kultur.
- Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB.
- Friedberg, R. D. & Brelsford, G. M. (2011). *Using Cognitive Behavioral Interventions to Help Children Cope with Parental Military Deployments* (s. 229–236). London: Contemporary Psychotherapy.
- Fälth, T., Holmberg, B., Sandell, G., Währborg, P., & Lundsby M. (2010). *Familjeterapiens grunder: ett interaktionistiskt perspektiv, baserat på system-, process- och kommunikation*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Hall, L. K. (2008). *Counseling military families-what mental health professionals need to know*. New York: Taylor & Francis.
- Hedberg, B. (2013). *Vad har du varit med om? : om rädsla, utsatthet, skam och skamlöshet*. Recito Förlag AB: Borås.
- Hillenbrand, E. D. (1976). *Father absence I n military families* (s. 451-458). Minneapolis: National Council On Family Relations.
- Kobak, R., Cassidy, J., Lyons-Ruth, K. & Ziv, Y. (2006). *Attachment, stress, and psychopathology: A developmental pathways model* (s. 333–369). *Developmental psychopathology, (2nd ed., Vol 1): Theory and method* Hoboken: John Wiley & Sons.

- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (3.uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Lagrone, D.M. (1978). *The military family syndrome*. US National Library of Medicine National Institutes of Health: 135(9):1040-3.
- Langemar, P. (2008). *Kvalitativ forskningsmetod i psykologi – att låta en värld öppna sig*. Stockholm: Liber AB.
- Levai, M. & Kaplan, S. (1995). *The effect of father absence on the psychiatric hospitalization of Navy children*. *Military Medicine*, 160, 104-106.
- Lobatto, W. (2002). *Talking to children about family therapy: a qualitative research study*. *Journal of Family Therapy*, 24, 330-343.
- Moelker, R., Andres, M., Bowen, G. & Manigart P. (2015). *Cass military studies: Military Families and War in the 21st Century: Comparative Perspectives*. Routledge Taylor & Francis Group: London & New York.
- National center for mental health promotion and youth violence prevention (2010). *Military Families: Impact on Children's and Families' Mental Health*. Hämtad från [WWW 2012-02-06: http://www.promoteprevent.org/publications/prevention-briefs/military-families-impact-childrens-and-families-mental-health](http://www.promoteprevent.org/publications/prevention-briefs/military-families-impact-childrens-and-families-mental-health)
- Officersförbundet (2008). *Hela familjen gör utlandstjänst*. Stockholm: Officersförbundet.
- Padden, D.L., Connors, R.A., & Agazio, J.G. (2011). *Stress, coping, and well-being in military spouses during deployment separation*. US National Library of Medicine National Institutes of Health: 33(2): 247-67.
- Schjöd, B & Egeland, T.A. (1994) *Från Systemteori till familjeterapi*. Lund: Studentlitteratur.
- Sonnby-Borgström, M. (2012) *Affekter, affektiv kommunikation och anknytningsmönster– ett bio-psyko-socialt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Vormbrock, J. K. (1993). *Attachment theory as applied to wartime and job-related marital separation* (sid. 122-144). The University of Minnesota: Armed forces and society.
- Wennerberg, T. (2010). *Vi är våra relationer. Om anknytning, trauma och dissociation*. Stockholm: Natur & Kultur.

- Wiklund-Bäck, M & Johansson, T. (2012) *Nätverksfamiljen*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Wood, S., Scarville, J. & Garvino, K.S. (1995). *Waiting wives: Separation and Reunion among Army wives* (s. 217-236). The University of Minnesota: Armed forces and society.
- Yeatman, G.W. (1981). Paternal separation and the military dependent child. *Military Life: The Psychology of Serving in Peace and Combat* (s. 146, 320-322). Westport Conn: Praeger Security International

Bilaga 1

Förord till mejlinbjudan:

Jag heter Golli Parvardeh Yarandpour och studerar på psykoterapeutprogrammet (steg 2) inriktning par och familj vid S:t Lukas utbildningsinstitut i Stockholm. Just nu arbetar jag på min examensuppsats.

Mitt syfte är att med hjälp av det material jag får fram undersöka unga vuxnas upplevelser kring hur det har gestaltat sig att leva ett liv tillsammans med pappa efter hans militära utlandsuppdrag. En förhoppning är att kunna ge en anblick av förståelse, utifrån de fall studien kommer undersöka och möjliggöra att fler erfarenheter inom detta fält blir synligt.

Jag planerar att intervjua sex kandidater som åldersmässigt är mellan 20-30 år. Intervjutiden beräknas till 45 minuter som kan genomföras på en plats som passar dig, och spelas in med digital ljudupptagning. Efter transkribering kommer intervjun att raderas. Som intervjuperson kommer du att vara anonym och materialet kommer aidentifieras.

Ditt deltagande skulle vara betydelsefullt och uppskattas mycket. Jag kommer att kontakta dig inom de närmsta veckorna för att höra om du har möjlighet och intresse att delta i intervjun. Har du några frågor innan dess går det bra att ringa eller mejla mig.

Med vänlig hälsning,
Golli Parvardeh Yarandpour
Tel 076-167 81 01
Goli_yar@hotmail.com

Bilaga 2

Intervjuguide

-Hur var det för dig när pappa för första gången åkte på utlandsuppdrag?

- (a) Hur gammal var du?
- (b) Vart åkte pappa
- (c) Vad gjorde han?
- (d) Åkte pappa mer än en gång?
- (e) upplevde du någon skillnad mellan gångerna?
- (f) Hur reagerade din mamma/eventuella syskon

-Hur var livet utan pappa närvarandes? (skolan, i familjen, bland vänner och släkt)

- (h) hade ni kontakt? Hur såg den kontakten ut?
- (i) Upplever du att något ändrades i familjen/släkt, skolan, vänner
- (j) Jag undrar hur det är: din pappa åkte ju som soldat för att försvara andra men riskerade också att bli dödad. Tänkte du kring det? Hur såg tankarna ut?

-Hur blev det när du och pappa möttes igen?

- (k) Påverkades din syn på din pappa efter hans utlandstjänstgöring?
- (l) Hur blev er relation när pappa kom hem?
- (m) Om den påverkades vad tänker du det beror på?

-Hur är din relation till pappa idag?

- (e) Har hans val att utgöra utlandsuppdrag påverkat er relation?
- (f) Om den påverkades vad tänker du det beror på? Och på vilket sätt har den påverkats?
- (g) hur har du påverkats av att pappa åkt på utlandsuppdrag? Har det påverkat dina val/ditt liv?
- (n) Vad tror du din pappas utlandstjänstgöring har gett för effekt på ditt liv?

- Hur känns det för dig att tala om detta här idag?

- (o) Vad väcker det här temat inom dig?

- Är det något du upplevde viktigt och betydelsefullt men som inte tagits upp i intervjun?